

SMULKUSIS IR VIDUTINIS VERSLAS LIETUVOJE IR JO MAKROEKONOMINIS EFEKTYVUMAS

Gediminas Davulis

Mykolo Romerio Universitetas

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjama smulkaus ir vidutinio verslo teoriniai aspektai bei jo būklė Lietuvoje. Apibrėžiama smulkaus ir vidutinio verslo sąvoka bei jo reikšmė šalies ekonomikai. Pateiktas smulčiojo ir vidutinio verslo subjektų apibrėžimas bei jų klasifikacija. Analizuojamos smulčiojo ir vidutinio verslo problemos, jo plėtros bei paramos gavimo galimybės, aptariamos Lietuvoje paramą teikiančių institucijų funkcijos. Analizuojamos smulkaus ir vidutinio verslo įmonių sistemos būklė bei jos kitimo tendencijos prieš krizinių ir ekonominės krizės laikotarpį. Remiantis statistiniais duomenimis buvo apskaičiuotas atskirų įmonių rūšių efektyvumas makroekonominio požiūriu.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: smulkusis ir vidutinis verslas, verslo plėtros problemos, parama verslui mažos ir vidutinės įmonės, ekonominis efektyvumas.

Išvadas

Šiuolaikinėje ekonomikoje smulkusis ir vidutinis verslas (SVV) vaidina svarbų vaidmenį. SVV subjektai – mažos ir vidutinės įmonės (MVĮ) bei individualūs gamintojai yra gausiausia šalies socialinė ekonominė grupė. MVĮ sudaro net 99% visų Lietuvoje veikiančių įmonių, kurioje dirba daugiau nei 70% visų dirbančiųjų bei sukuria daugiau nei 50% bendrosios pridėtinės vertės. Pastaroji pasaulinė ekonominė krizė parodė MVĮ didesnę gebėjimą prisitaikyti prie rinkos pokyčių nei stambios įmonės. Būtent SVV padeda kurti naujas darbo vietas kas yra labai svarbu esant dideliame nedarbo lygiui. Smulkaus verslo pagalba taip pat yra skatinama konkurencija rinkoje. Svarbu ir tai, kad MVĮ užpildo tas nišas, kurių stambios įmonės negalėtų užpildyti vien dėl savo mastų. Antra vertus SVV susiduria ir su nemažomis problemomis. Paprastai smulkiems verslininkams nepakanka pradinio kapitalo, finansinių išteklių, o neretai ir žinių bei verslo gebėjimų. Mokslinėje literatūroje analizuojamos ir tokios SVV problemos kaip apyvartinių lėšų stoka, sudėtinga įstatyminė bazė, didelė konkurencija, kadangi mažoms ir vidutinėms įmonėms tenka konkuruoti ne tik ES mastu, bet ir šalies viduje su stambiomis įmonėmis, palyginti gana didelė mokesčių našta, menka vartotojų perkamoji galia, netolygios sąlygos skirtinguose šalies regionuose. Kadangi smulkus verslas yra labiau pažeidžiamas, nei stambus verslas, tai jam yra ypač svarbi valstybės parama. Reikia pripažinti, jog Lietuvoje yra sudarytas galimybės gauti tam tikrai paramai, kuria gali pasinaudoti SVV subjektai plėtojant savo verslą.

Įvairius SVV bei jų subjektų veiklos aspektus nagrinėja tiek Lietuvos, tiek ir užsienio tyrėjai, iš kurių paminėtini (Banys 2006), (Baršauskas 2003), (Bartkus 2010), (Ciochina 2008), (Dikčius 2007), (Garuckas 2007), (Grublienė; Lengvinienė 2011), (Gunasekaran 2013), (Jakutis; Bandza 2006), (Jung 2013), (Misiūnas

2008), (Smagurauskienė 2009), ((Štreimikienė 2007), (Vijeikis; Baležentis 2010) ir kt. Šiame straipsnyje siūloma naujovė – greta pelno, kaip įmonės veiklos efektyvumo kriterijaus, atskirų įmonių rūšių efektyvumą vertinti ir makroekonominio aspektu. Skirtingai nuo pelno, kuris atspindi tik įmonės gautą naudą, makroekonominis efektyvumo kriterijus išreiškia ir socialinį aspektą, įvertindamas atskirų įmonių rūšių indėlį į šalies ekonomiką.

Šio straipsnio tikslas – išnagrinėti smulčiojo ir vidutinio verslo teorinius aspektus bei jo būklę Lietuvoje, išsiaiškinti jo subjektų (SVV įmonių) sistemos struktūros pokyčių tendencijas ekonominės krizės laikotarpiu, nustatyti šių subjektų makroekonominį efektyvumą, įvertinant jų indėlį į šalies BVP. Šio tyrimo aktualumą lemia SVV ypatinga reikšmė tokios mažos šalies, kaip Lietuva, ekonomikai bei nepatenkinamos SVV plėtros tendencijos šalyje. Naudoti tyrimo metodai – mokslinės literatūros, Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos teisės aktų bei statistinių duomenų loginė analizė.

SVV reikšmė šalies ekonomikai bei problemos

SVV yra neatsiejama kiekvienos šiuolaikinės ekonomikos dalis, o jo veikla yra labai reikšminga šalies ekonominiai plėtrai. “SVV vaidmuo šalies ūkiui yra svarbus daugeliu aspektų, kurie pasireiškia jo socialiniu, politiniu, ekonominiu ir evoliuciniu veikimu (Misiūnas 2008). Socialinis SVV vaidmuo suteikia galimybę daugeliui įgyvendinti savo idėjas bei turimas žinias savo paties iniciatyva. Socialinis aspektas pasireiškia ir tuo, kad sudaro sąlygas daugeliui potencialių verslininkų įsijungti į ekonominę šalies veiklą ir tapti reikšmingesniems ne tik sau, bet ir visuomenei, mažinant vieną iš pagrindinių socialinių problemų – nedarbą. SVV politinis reikšmingumas pasireiškia tuo, jog jis yra yra valstybės ekonomikos bei vidurinėsios klasės pagrindas,

o klestinti vidurionioji klasė yra politinio stabilumo garantas. Todėl labai svarbu siekti to, kad SVV skatinimas taptų vienu iš svarbiausių valstybės prioritetų. Tam tikslui padėtų ir pačių verslininkų dalyvavimas teisės aktų rengime, sudarant galimybes teikti savo pasiūlymus. „Ekonominis SVV vaidmuo pasireiškia jo idėlių į ekonomikos augimą ir įtaka makroekonominiams rodikliams“. SVV duoda ekonominę naudą visose šalies ūkio šakose bei veiklos srityse. SVV daug lengviau nei stambus verslas sugeba prisitaikyti prie besikeičiančių rinkos sąlygų, kuria nemažą šalies produktų ir paslaugų dalį, naujas darbo vietas, tuo prisidedamas prie šalies gerovės kūrimo bei ekonomikos plėtros.

SVV reikšmę ekonomikai pažymi ir kiti autoriai. Jo indėlis yra išskirtinis, nes jos sukuria naujas darbo vietas, atneša ir platina naujoves, skleidžia konkurenciją, padeda didelėms organizacijoms bei efektyviai gamina prekes ir teikia paslaugas (Bartkus 2010). SVV įmonės geba aktyviai prisitaikyti prie rinkos pokyčių ir augančios konkurencijos, didinti užimtumą ir darbo lankstumą, kurti naujus ir dažnai geresnės kokybės produktus, paslaugas bei gamybos procesus, tokiu būdu ne tik aptarnaudamos didelės įmonės, bet ir sudarydamos joms konkurenciją (Garuckas ir kt., 2007). Europos ir kitų pasaulio šalių rinkos ekonomikos konkurencingumą bei augimą didžia dalimi lemia smulkiojo ir vidutinio verslo plėtra. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra yra vienas svarbiausių ekonominės plėtros uždavinių.

SVV taip pat ženkliai prisideda prie inovacijų kūrimo. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad apie 30 – 60% smulkių ir vidutinių įmonių yra charakterizuojamos kaip inovatyvios. Įmonės, kuriose yra diegiamos naujosios inovacijos, pasižymi didesniu produktyvumu, kadangi jose sukuriami geresni produktai ir naudojami naujesni gamybos metodai, labai greitai prisitaikoma prie naujų technologijų ir nuolat kintančio vartotojų poreikio. (Ciochina et al, 2008). Kadangi smulkių ir vidutinių įmonių yra dauguma, tai jos nemažą laipsniu įtakoja šalies bendrojo produktyvumo augimą. Didelis skaičius SVV įmonių sukuria ir būtiną konkurencinę aplinką. Tradiciškai smulkios ir vidutinės įmonės yra pranašesnės tuo, kad dėl savo dydžio bei lankstumo jos geriau prisitaiko prie rinkos pokyčių, jų dėka atsiranda didesnė konkurencija (Gunasekaran et. al, 2011).

SVV įmonės padeda didžiosioms bendrovėms, teikdamos joms paslaugas arba tiekdamos tam tikrus produktus. Taip yra palengvinama didžiųjų įmonių veikla bei skatinamas jų efektyvumas. Smulkios įmonės dažnai atlieka tiekimo bei paskirstymo funkcijas. Reikėtų pažymėti, jog nemaža dalis SVV įmonių dirba paslaugų sektoriuje, kurio reikšmė ekonomikai dėl struktūrinių pokyčių nuolat didėja. Dar daugiau, SVV įmonės dominuoja strateginėse verslo paslaugų srityse, t.y. informacinės technologijos, kompiuterių programinės įrangos tiekimo, elektroninės komercijos paslaugų, rinkodaros bei tyrimų ir plėtros srityse (Štreimikienė ir kt. 2007). SVV skatindamas konkurenciją ir tuo pačiu versdamas rinkos subjektus būti lankstesniais, dinamiškai, evoliucijos keliu keičia ir pačią rinkos struktūrą.

Nežiūrint nenuginčijamos SVV reikšmės šalies ekonomikai, jo veikla ir plėtra susiduria su eile problemų.

Darbe (Banys ir kt.2006) pateiktas pagrindinių SVV plėtros kliūčių skirstymas į keturias kategorijas: formalūs veiksniai, neformalūs veiksniai, aplinkos veiksniai ir įgūdžiai. Anot šių autorių, formalūs veiksniai yra tiesiogiai susiję su valdžios politika bei jos veikla, tokie kaip įstatymai ir jų pakeitimai, dažniausiai susiję su mokesčių tarifais bei jų administravimu, darbo reguliavimu ir pan. Neformalios problemos yra susijusios su žmonių socialine elgsena, t.y. su šešeline veikla, korupcija bei nusikalstama veikla. Dauguma aplinkos veiksnijų siejasi su valstybės vykdoma politika, tokių kaip makroekonomikos nestabilumas, teismų sistema, finansinių išteklių prieinamumas ir kt. Nepakankami darbo įgūdžiai ir darbo jėgos išsilavinimas yra taip pat reikšmingos kliūtys siekiant užtikrinti verslo plėtrą.

Kai kurie autoriai atkreipia dėmesį, jog administracinis naujų įmonių steigimo procesas yra gana sudėtingas, verslininkams nepakanka pradinio kapitalo, finansinių, vadybos bei kitų gebėjimų. Svarbi kliūtis, stabdanti SVV įmonių plėtrą Lietuvoje, yra nevienodas šio ūkio sektoriaus plėtros potencialas bei išsivystymas skirtinguose regionuose. Palankiausia smulkaus ir vidutinio verslo aplinka yra Vilniaus ir Kauno regionuose, kadangi šiose apskrityse labiausiai išplėtotas verslo infrastruktūra. Antra vertus, gana didelis barjeras verslui plėtoti yra maža vartotojų perkamoji galia. Ši problema ypač aktuali mažesniuose regionuose. Autorių straipsnyje teigiama, jog savivaldos institucijos finansiškai neremia naujų smulkių ir vidutinių steigimosi ir jau veikiančių mažų ir vidutinių įmonių plėtros, gana nedidelė parama iš savivaldybių biudžeto lėšų ir nėra užtektinai įsteigta regioninių smulkių ir vidutinių įmonių skatinimo fondų. Kai regioniniai skirtumai pasiekia tam tikrą nepageidaujamą lygį, reikia valdžios sprendimo juos mažinti, nes tokio regioninio netolygumo didėjimo rizika sudaro grėsmę ilgalaikiam Lietuvos valstybės ekonominiam klestėjimui (Vijeikis; Baležentis 2010)

Darbe (Misevičius 2010) teigiama, jog viena iš stambiausių verslo plėtros kliūčių yra apyvartinių lėšų stoka ir gan aukštas darbo jėgos apmokestinimas. Verslo plėtrą dar labiau stabdo netobuli verslą reguliuojantys teisės aktai bei bankų kreditų teikimo tvarka, perteklinė SVV veiklos kontrolė.

Nagrinėjant esamą situaciją Lietuvoje, pastebimi nauji akcentai – dėl darbo jėgos emigracijos atsiranda kvalifikuotų specialistų trūkumas. Norint pritraukti naujus ir išlaikyti esamus kvalifikuotus darbuotojus, verslininkai priversti didinti darbo užmokesčius, o tai turi neigiamos įtakos įmonės finansinei būklei. Labai svarbu paminėti ir tai, kad smulkaus ir vidutinio verslo veiklai plėtoti trukdo nevienodos konkurencijos sąlygos su stambiomis įmonėmis, kurios bet koku atveju turi pranašumą rinkoje. Kai kurie autoriai išvėlgė dar vieną tendenciją – dėl savo problemų įmonės yra linkusios kaltinti išorinius veiksnius, tačiau neigia savo nesugebėjimą veikti esamomis sąlygomis. Todėl dar viena problema plėtojant smulkių ir vidutinį verslą – mažų ir vidutinių įmonių atstovų vadovavimo įgūdžiai bei prisitaikymas prie esamų rinkos sąlygų.

Užsienio autoriai (Griffiths; Wall 2008) išskiria tris pagrindines problemas, su kuriomis susiduria smulkaus ir vidutinio verslo subjektai: tai bankų nenoras skolinti arba

skolinti aukštomis palūkanų normomis, žinių ir įgūdžių stoka, ne visada palanki teisinė aplinka, sudėtingos įmonių steigimo procedūros bei dokumentacija.

Literatūroje aptariama ir tokia problema kaip prieiga prie informacijos, konsultacijų, mokymo paslaugų. Verslo sėkmė ir jos plėtra priklauso ir nuo to ar gaunama išsami verslo informacija. Tam, kad verslininkas būtų užtikrintas savo įmone ir galėtų ją plėsti, reikia nuolat domėtis tuo, kas vyksta rinkoje, kokie pokyčiai atsiranda įstatyminėje bazėje, kokiais galimybėmis teikia valstybė bei Europos Sąjunga.

Išanalizavus mokslinę literatūrą, pastebima, kad problemų bei kliūčių plėtojant smulkųjį ir vidutinį verslą iš tiesų yra nemažai. Apibendrinus įvairias nuomones, galima teigti, jog bene svarbiausios SVV plėtros kliūtys yra per dideli mokesčiai ir pernelyg sudėtinga įstatyminė bazė. Opiais problemomis išlieka apyvartinių lėšų stoka, menka vartotojų perkamoji galia, nevienoda konkurencija su stambiais įmonėmis, aukštos darbo jėgos išlaikymo sąnaudos bei sudėtingas paramos gavimo procesas. Vis aktualesnėmis problemomis plėtojant mažas bei vidutines įmones tampa kvalifikuotų darbuotojų trūkumas bei nuo 2013 m. sausio 1 d. įvestas minimalus darbo užmokesčio padidėjimas. Nagrinėjant smulkųsias bei vidutinio verslo plėtros problemas būtina pastebėti ir tai, kad problemos yra ne tik išorinės, bet ir vidinės. Verslininkai yra linkę kaltinti valstybę, bankus, įvestą tvarką Lietuvoje, tačiau plėsti verslą trukdo ir vadovo asmeninės savybės, vadovavimo įgūdžiai bei sugebėjimas greitai prisitaikyti prie rinkos pokyčių.

Smulkiojo ir vidutinio verslo subjektai

Smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų samprata yra apibrėžta dabar veikiančiame Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme. Remiantis šiuo įstatymu, SVV subjektas yra: „vidutinės įmonės, mažos įmonės (tarp jų ir mikroįmonės) bei fiziniai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę verstis savarankiška komercine, gamybine arba profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą“. Toliau mes nagrinėsime tik tą dalį SVV subjektų, kurie priskiriami įmonėms.

Iki Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą, SVV subjektų samprata skyrėsi nuo Europos Sąjungoje priimtos sampratos, tačiau Lietuvai tapus ES nare, valstybė įsipareigojo suvienodinti nacionalinės teisės aktuose įtvirtintą SVV sampratą su ES įtvirtinta SVV subjektų samprata. Iki 1996 m. Europos Sąjungoje nebuvo bendro standarto, kuris griežtai ir aiškiai nusakytų, kokia įmonė yra didelė, kokia vidutinė ir kokia labai maža. SVV subjektų dydžio kriterius buvo oficialiai suformuluotas 1996 metais, Europos Komisijos rekomendacijoje Nr. 96/280/EB dėl mažųjų ir vidutinių įmonių apibrėžimo. Ši rekomendacija buvo pakoreguota naujojoje Komisijos rekomendacijoje 2003/361/EC, kuri įsigaliojo 2005 metų sausio 1 dieną. Remiantis 2003 m. gegužės 6 d. Europos komisijos rekomendacija smulkų ir vidutinį verslą apibūdina pagrindinis kriterijus - darbuotojų skaičius. Įmonė laikoma vidutine, maža ir labai maža (mikroįmonė), jei jos darbuotojų skaičius neviršija, atitinkamai, 250, 50 ir 10. Papildomi kriterijai

yra įmonės metinės pajamos arba turto balansinė vertė, kurios neturėtų viršyti rekomendacijoje nustatytų dydžių.

Įmonės savarankiškumas yra ne mažiau svarbus kriterijus, nei anksčiau paminėti. Įmonė yra SVV subjektas, jeigu ji papildomai tenkina sąlygą, jog ne daugiau nei 25 proc. įmonės kapitalo ar balsavimo teisių gali priklausyti kitai įmonei (ar kelioms kitoms), kurios nepriklauso MVĮ kategorijai. Rekomendacijoje yra pateikiamos 4 išimtys, kuomet galima nesivadovauti šiuo reikalavimu, jeigu žemiau minėti investuotojai „nėra individualiai arba bendrai susiję su minėta įmone: a) viešos investicinės korporacijos, rizikos kapitalo bendrovės, asmenys arba asmenų grupės, nuolat vykdančios rizikos kapitalo investavimo veiklą, investuojantys nuosavą kapitalą į nekotiruojamą verslą („verslo rėmėjai“), su sąlyga, kad tų verslo rėmėjų bendra investicijų suma į tą pačią įmonę būtų mažesnė nei 1 250 000 EUR; b) universitetai ar pelno nesiekiantys mokslo centrai; c) instituciniai investuotojai, įskaitant regioninės plėtros fondus; d) savarankiškos vietos valdžios institucijos, kurių metinis biudžetas mažesnis kaip 10 mln. EUR ir kuriose yra mažiau kaip 5 000 gyventojų“ (EK Rekomendacija 2003). Rekomendacijoje numatyta jog įmonės statusas gali būti keičiamas tuo atveju, jei kriterijų reikšmės buvo viršytos ar nepasiektos dvejus ataskaitinius laikotarpius iš eilės.

Taigi ES šalyse MVĮ laikomos savarankiškos, mažą rinkos dalį užimančios ir savo veiklos srityje nevyraujančios įmonės, kurios yra santykinai mažos, o jų kapitalas nuosavybės teise priklauso vienam asmeniui ar nedidelei žmonių grupei.

Pirmą kartą MVĮ sąvoka Lietuvoje buvo įteisinta 1998 metais. Šiuo metu Lietuvoje galiojantys MVĮ kriterijai yra suderinti su Europos Komisijos rekomendacijoje 2003/361/EC pateiktais kriterijais.

Tokiu būdu ir Lietuvoje savarankiška įmonė yra SVV subjektas, jos darbuotojų skaičius neviršija 250, o finansiniai rodikliai atitinka nors vieną iš šių reikalavimų: metinės pajamos neviršija 138 mln. Lt; o balanse nurodyto turto vertė neviršija 93 mln. Lt. Mažajai įmonei darbuotojų skaičius, metinė apyvarta ir metinė balanse nurodyto turto vertė neturėtų viršyti, atitinkamai, 50, 24 mln. litų ir 17 mln. litų. Labai mažai įmonei (mikroįmonei) šių rodiklių ribinės reikšmės lygios, atitinkamai, 10, 7 mln. ir 5 mln. litų..

Lietuvos Respublikos įstatymai numato galimybę steigti šių teisinių rūšių verslo įmones: individualias įmones, mažąsias bendrijas, tikrąsias ir komanditines (pasitikėjimo) ūkines bendrijas, akcines, uždariasias akcines, žemės ūkio, kooperatines bendroves, o taip pat Europos ekonominių interesų grupes, Europos bendroves ir Europos kooperatines bendroves. Šių įmonių rūšių statusą, steigimą, veiklos ypatybes, valdymą ir kitus aspektus reglamentuoja LR atitinkamų įmonių rūšių įstatymai. Individualios įmonės bei ūkinės bendrijos yra neribotos civilinės atsakomybės juridiniai asmenys (išimtis – ūkinės bendrijos nariai komanditoriai, kurie atsako tik ta turto dalimi, kurią pagal sutartį perdavė komanditinei ūkinei bendrijai). Visos kitos įmonių rūšys yra ribotos civilinės atsakomybės juridiniai asmenys.

Nuo 2012 m. rugsėjo 1 d. įteisinta naujos teisinės formos įmonė – mažoji bendrija, kuri gali vykdyti bet

kokią įstatymų nedraudžiamą veiklą. Remiantis LR mažųjų bendrijų įstatymu, mažoji bendrija yra ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo, o tai reiškia, kad jo nariai savo turtu neatsako už neįvykdytas bendrijos prievolės. Pagrindiniai mažųjų bendrijų privalumai yra tie, kad įstatinis kapitalas nėra privalomas, jau minėta ribota civilinė atsakomybė, o pats bendrijos steigimo procesas yra žymiai paprastesnis palyginus su kitų teisinių formų įmonių steigimu.

Parama SVV plėtrai ir ją teikiančios institucijos Lietuvoje

Lietuvos kaip ir Europos bei kitų pasaulio šalių rinkos ekonomikos konkurencingumą bei augimą didžia dalimi lemia SVV plėtra, todėl jo plėtos skatinimas yra vienas iš svarbiausių Lietuvos plėtros uždavinių. Akivaizdu, kad smulkaus ir vidutinio verslo atstovai susiduria su įvairiomis problemomis plėtojant savo verslą, tačiau Lietuvos valstybė bei ES teikia nemažai galimybių, kuriomis gali pasinaudoti verslininkai. 2008 metais Europos Komisija priėmė iniciatyvą „Small Business Act“. Šioje iniciatyvoje yra pateikta 10 principų, kuriais vadovaujantis siekiama skatinti SVV plėtrą tobulinant teisinę ir administracinę aplinką ir sudarant vienodos sąlygos MVĮ veiklos sąlygas visose ES valstybėse. Lietuvos ekonomikos plėtotės strategijos iki 2015 metų viena iš sudedamųjų dalių yra skirta SVV plėtrai. Šioje strategijoje SVV yra apibrėžiama kaip „vienas iš pagrindinių ekonomikos augimo veiksnių, turintis esminį poveikį bendrai Lietuvos ūkio raidai, naujų darbo vietų kūrimui ir socialiniam stabilumui, todėl jo plėtotė yra viena iš svarbiausių Lietuvos ekonominės politikos kryptių.

Lietuvoje valstybės parama MVĮ yra įteisinta LR smulkaus ir vidutinio verslo įstatyme, kuriame yra pateiktas paramos formų sąrašas:

1. mokesčių lengvatos (jei jos nustatytos įstatymų), rinkliavų lengvatos.
2. teisės aktų nustatyta tvarka finansinė parama: lengvatinių paskolų teikimas, labai mažų paskolų teikimas, dalinis ar visiškas palūkanų dengimas, garantijų teikimas, kreditų draudimas, rizikos kapitalo investavimas, tam tikrų išlaidų (steigimo, tyrimų, garantijų mokesčių, kreditų draudimo įmokų, sertifikavimo (registravimo), atitikties įvertinimo ir kitų) kompensavimas, subsidijos darbo vietoms kurti.
3. viešųjų paslaugų verslui teikimas verslo inkubatoriuose, verslo informacijos centruose, mokslo ir technologijų parkuose ir kituose juridiniuose asmenyse, kurių steigimo dokumentuose nustatytas šių paslaugų teikimas.
4. Vyriausybės ar savivaldybių nustatytos kitos paramos formos.

Šios paramos formos yra teikiamos, pasak įstatymo, pagal Vyriausybės, apskričių ar savivaldybių smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros programas. MVĮ programos, skirtos šio sektoriaus plėtrai, yra rengiamos bei įgyvendinamos iš valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų, valstybės ar savivaldybių pinigų fondų lėšų.

Mokesčių lengvatos ypač svarbios mažoms įmonėms. Lietuvoje įmonėms, kuriose vidutinis sąrašinis darbuotojų

skaičius siekia iki 10 (mikroįmonėms) yra taikomas mažesnis pelno mokesčio tarifas. Jos taikymas priklauso ne tik nuo darbuotojų skaičiaus, bet ir nuo gaunamų metinių pajamų. Reikėtų paminėti, jog gaunamų pajamų ribinė reikšmė, iki kurios yra taikoma lengvata, turi kitimo tendenciją. Tarkime, 2001 m. kuomet buvo priimtas pirmasis pelno įstatymas, minėtos įmonės, kurių pajamos siekė iki 500 tūkst. litų buvo apmokestinamos 13 proc. tarifu (standartinis tarifas siekė 15 proc.). 2004 m. buvo priimta dar viena lengvata mikroįmonėms, kurių pajamos siekė iki 1 mln. litų. 25 tūkst. litų dalis buvo apmokestinama 0 proc. tarifu, o likusioji dalis – 15 proc. (standartiniu tarifu). 2009 m. pelno mokesčio tarifas buvo padidintas iki 20 proc., todėl mikroįmonių, turinčių iki 1 mln. pajamas, likusioji pajamų dalis buvo apmokestinama 20 proc. Nuo 2010 m. buvo sumažintas standartinis tarifas iki 15 proc., o lengvata palikta tik toms mikroįmonėms, kurių pajamos siekė iki 500 tūkst. litų ir lengvatinis tarifas siekė 5 proc. 2011 m. pajamų ribinė reikšmė buvo padidinta iki 1 mln. litų.

Viena svarbiausių šalies institucijų, kuri skatina verslą Lietuvoje – Ūkio ministerija. 2010 metais ji parengė vidutinės trukmės strateginį dokumentą „Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kryptys“, kuriame pateiktos verslo skatinimo priemonės pagal keturias prioritetines kryptis: verslo pradžia, verslo aplinkos gerinimas, verslumo skatinimas bei verslo finansavimas. Pagal paskutiniąją kryptį yra numatytos šios priemonės: lengvatinės paskolos, pasidalintos rizikos paskolos, garantijų teikimas, portfelinės garantijos, rizikos kapitalo priemonės bei dalinis paskolų palūkanų subsidijavimas.

Garantijos paskoloms teikiamos per 2002 m. įsteigtą valstybės valdomą garantijų instituciją UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA). MVĮ, norėdamos pradėti verslą ar jį plėsti, neretai susiduria su užstato problema. Šš institucija palengvina šį procesą, kadangi jos teikiamos garantijos yra prilyginamos valstybės garantijoms. INVEGA gali garantuoti pirmos paskolos dalies grąžinimą bankui net iki 80 proc. paskolos sumos. Likusios negarantuotos paskolos dalies grąžinimą bankas užsitikrina verslo subjekto pasiūlytais užstatais, įkeičiant už paskolos lėšas įsigijamą turtą.

Portfelinės garantijos – nauja paramos forma Lietuvoje. Ši priemonė panaši į garantijų teikimą, kadangi teikia garantijas iki 80 proc. paskolos sumos. Paskolos gavėjams yra taikomos palankesni užstato reikalavimai, mažesnės palūkanų normos ir greitesnis kreditavimo procesas. Paskolas garantuoja Europos investicinis fondas. Šią paslaugą teikia Šiaulių bankas bei Nordea Bank Finland Plc Lietuva. Rizikos kapitalo priemonės tai rizikos kapitalo fondai ir bendrai investuojantis fondas („verslo angelai“). Dalinį paskolų palūkanų subsidijavimą vykdo INVEGA, kompensuoja iki 50 proc. palūkanų, tačiau tik paskoloms, kurioms yra suteikta INVEGA garantija.

Lietuvos savivaldybėse įsteigti ir smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo fondai, kurie SVV subjektams teikia finansinę paramą daliniam palūkanų kompensavimui, beprocentes paskolą bei kompensuoti smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų kitas išlaidas, tokias kaip: pradinės įmonės steigimosi išlaidas, verslo planui parengti patirtas išlaidas, dalyvavimo parodose ir

mugėse išlaidas, reklaminių lankstinukų leidimo išlaidas, verslo konsultavimo (mokymo) išlaidas.

Lietuvai, ástojus á ES, atsivėrė palankios galimybės pasinaudoti Europos Sąjungos finansine parama iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų (ES SF), o taip pat iš Europos socialinio bei Europos regioninės plėtros fondų. Pastaruoju metu, itin didelis dėmesys būtent ir yra skiriamas smulkiam ir vidutiniam verslui, kadangi SVV sparčiausiai kuria naujas darbo vietas, diegia naujoves bei daugiausiai prisideda prie šalies ekonominio augimo. ES lėšos yra skiriamos iš Europos socialinio fondo (ESF) bei Europos regioninės plėtros fondo (ERPF). ES finansinė skiriama parama SVV dažniausiai yra skiriama mokymams, technologinei plėtrai, eksporto didinimui bei veiklos optimizavimui.

Be finansinės SVV subjektams teikiama ir nefinansinė parama. Vienos populiariausių yra verslo inkubatorių, įvairių verslo centrų teikiamos paslaugos.

Remiantis Lietuvos verslo plėtros agentūros (LVPA) duomenimis šiuo metu paslaugas teikia 38 verslo informacijos centrai bei 6 verslo inkubatoriai, kurie yra įsteigti Lietuvos regionuose. Šios įstaigos teikia SVV subjektams Valstybės ir savivaldybės lėšomis subsidijuojamas lengvatines paslaugas įvairiems su verslu susijusiems konsultavimams, mokymams, praktinei pagalbai, patalpų nuomai, tarpininkauja ieškant verslo partnerių tiek Lietuvoje tiek užsienyje. Verslo informacijos centrai taip pat padeda įmonių registravimo klausimais, padeda rengti verslo planus ir surasti kitą verslui reikalingą informaciją. Verslo informacijos centrai konsultuoja MVĮ ES struktūrinių fondų finansavimo klausimais ir padeda rengti paraiškas ES SF paramai gauti.

Ūkio ministerijos įsteigta Lietuvos ekonominės plėtros agentūra (LEPA) SVV subjektams teikia informaciją apie potencialias eksporto rinkas bei skatina eksportą. Lietuvos inovacijų centras MVĮ teikia pagalbą inicijuojant bei rengiant inovacinius projektus įmonėse, įsisavinant ES Struktūrinių fondų lėšas. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra (LSVPPA), kurios vienas iš pagrindinių tikslų yra plėtoti bei skatinti mažas ir vidutines įmones ir didinti jų konkurencingumą,

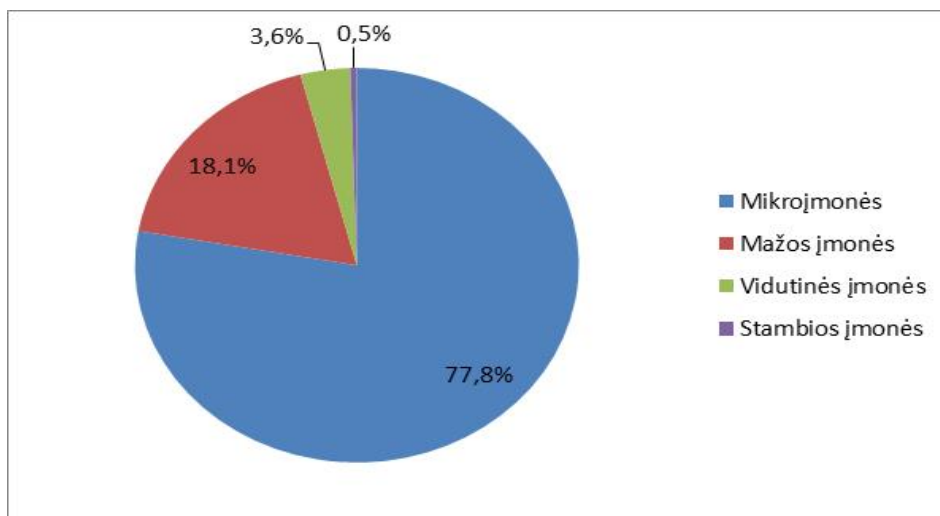
analizuoja SVV plėtros galimybes, rengia informacinius pranešimus bei renginius MVĮ verslininkams, teikia informaciją apie paramos gavimo galimybes, organizuoja verslininkų konsultavimą ir mokymą.

Nežiūrint to, kad valstybė suteikia nemažai galimybių plėtoti SVV, vis dėlto įmonės, siekiančios paramos, anot, (Grublienė; Lengvinienė 2011) dažnai susiduria su biurokratinėmis kliūtimis bei tam tikrais specifiniais reikalavimais, apsunkinančiais tos paramos gavimą. Apibendrinant galime teigti, jog Lietuvoje yra stengiamasi kurti palankesnes sąlygas MVĮ steigimui bei SVV plėtrai. SVV plėtotės svarba pabrėžta ir ilgalaikėje šalies strategijoje.. SVV plėtotėi įtaką daro ir Lietuvos narystė ES, kuri net tik padeda koreguoti įstatyminę bazę, bet ir finansiškai remia verslo kūrimą, bei jo plėtrą. Tačiau valstybė turėtų šalinti bereikalingas kliūtis trukdančias gauti reikiamą paramą SVV plėtrai.

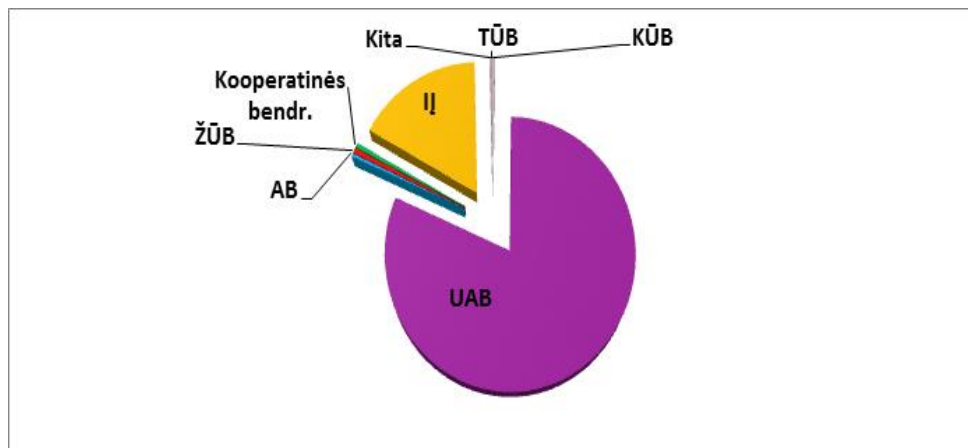
SVV įmonių sistemos pokyčių tendencijos Lietuvoje

Lietuvos įmonių struktūra 2012 metais pagal jų dydį pateikta 1 pav. Remiantis Statistikos departamento prie LR V duomenimis 2013 m. sausio 1 d. Lietuvoje smulkios ir vidutinės įmonės sudarė 99,5 % visų šalyje veikiančių įmonių. Gausiausia pagal darbuotojų skaičių grupė – labai mažos įmonės (beveik 78 proc. visų įmonių skaičiaus). Mažiausia grupė yra vidutinės įmonės, kurias sudaro 3,6 % visų įmonių skaičiaus. Lietuvos įmonių struktūra pagal jų dydį pateikta 1 pav.

Smulkiam ir vidutiniam verslui priskiriamos įmonės yra gana įvairios pagal jų teisinės organizacinės formas. MVĮ kategorijai priklauso individualios įmonės, tikrosios ir komandinės (pasitikėjimo) ūkinės bendrijos, akcinės, uždarnosios akcinės, žemės ūkio, kooperatinės bendrovės, mažosios bendrijos ir kt. Lietuvoje veikiančių MVĮ įmonių pasiskirstymas pagal jų teisinės organizacinės formas 2013 metų pradžiai remiantis Statistikos departamento duomenimis, yra atvaizduotas 2 pav.

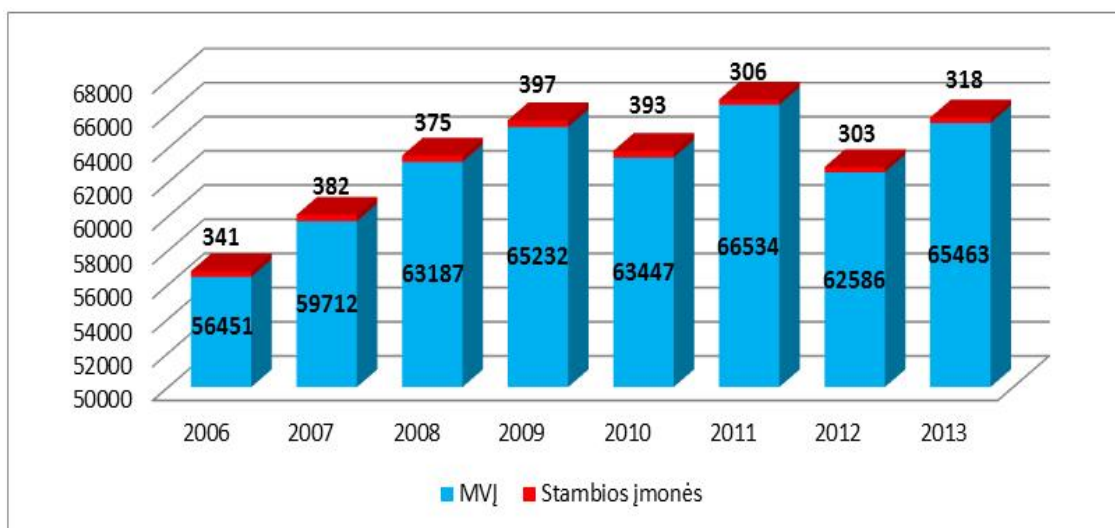
1 pav. Lietuvos įmonių sudėtis pagal dydį 2012 m.

2 pav. Mažų ir vidutinių įmonių skaičius pagal teisinę formą 2013 metų pradžioje

Kaip matyti iš 2 pav. gausiausia SVV įmonių grupė yra uždarnosios akcinės bendrovės (UAB), kurios sudaro 81 % visų Lietuvoje veikiančių MVĮ. Ši teisinė forma yra gan populiari todėl, kad UAB yra ribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, kuris už savo prievolės atsako tik bendrovės turtu. Santykinai didelis yra ir individualių įmonių (IĮ) skaičius, kuris sudarė 17 % veikiančių MVĮ. Individualios įmonės verslininkams yra patrauklios tuo, kad veiklos pradžia pakanka nedidelio kapitalo, jos steigėju bei darbuotoju gali būti tik vienas fizinis asmuo, įmonės valdymas yra paprastesnis, o prireikus, ji gali būti pertvarkyta į UAB. Gana mažą dalį sudaro akcinės bendrovės (AB). Šios teisinės formos įmonių nėra daug todėl, kad AB minimalus įstatinio kapitalo dydis yra 150 tūkst. Lt, o tai reiškia, jog dažniausiai tai yra vidutinės įmonės, kurių yra daug mažiau nei smulkiųjų.

Kaip kito MVĮ ir stambiųjų įmonių skaičius atvaizduota 3 pav. Statistikos departamento pateiktais duomenimis, nuo 2006 iki 2009 metų mažų ir vidutinių įmonių skaičius pastoviai didėjo. Tai lėmė nuolat gerėjančios verslo sąlygos, kadangi tuo metu Lietuva išgyveno ekonomikos pakilimo laikotarpį. Tačiau jau nuo 2009 metų pastebimas staigus mažų ir vidutinių įmonių sumažėjimas: 2010 metais veikė net 1785 įmone mažiau nei 2009 metais. Tai parodo, jog ekonominė krizė stipriai paveikė smulkų ir vidutinį verslą Lietuvoje. 2011 metais beveik 24 proc. sumažėjo ir stambiųjų įmonių skaičius, kurios atsigauna sunkiau negu MVĮ. Nors MVĮ skaičius dar kartą sumažėjo per 2011 metus, tačiau per 2012 metus MVĮ atsigavo ir 2013 metų pradžia jų skaičius padidėjo 4,6 % lyginant su 2012 metų pradžia.

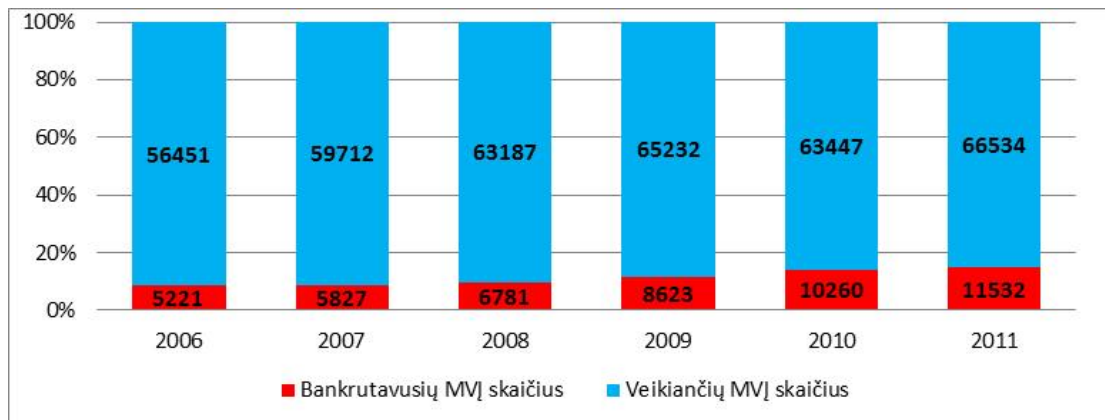
3 pav. MVĮ ir stambiųjų įmonių skaičius 2006 – 2013 metų pradžioje

Statistikos departamento pateiktais duomenimis, nuo 2006 iki 2009 metų mažų ir vidutinių įmonių skaičius pastoviai didėjo. Tai lėmė nuolat gerėjančios verslo sąlygos, kadangi tuo metu Lietuva išgyveno ekonomikos pakilimo bei viršūnės fazę. Tačiau jau nuo 2009 metų pastebimas staigus mažų ir vidutinių įmonių

sumažėjimas: 2010 metais veikė net 1785 įmone mažiau nei 2009 metais. Tai parodo, jog ekonominė krizė stipriai paveikė smulkų ir vidutinį verslą Lietuvoje. Analizuojant dabartinę situaciją, pastebima, jog SVV atsigauna ir mažų bei vidutinių įmonių skaičius padidėjo 4,6 % lyginant su 2012 metais.

Verslo gyvybingumą atspindi veikiančių ir bankrutuojančių įmonių santykio tendencijos. Įmonė bankrutuoja, kai ji tampa nemoki. Nors bankroto pasekmės yra skaudžios įmonei ir nuostolingos šalies ūkiui, tačiau toks radikalus nemokių verslo subjektų pašalinimas iš rinkos

yra svarbus veiksnys, palaikant konkurencingą bei gyvybingą šalies rinką. Remiantis LR Statistikos departamento pateiktais duomenimis 4 pav. pateikiamas bankrutavusių ir veikiančių MVĮ tendencijos 2006 – 2011 metų laikotarpyje.

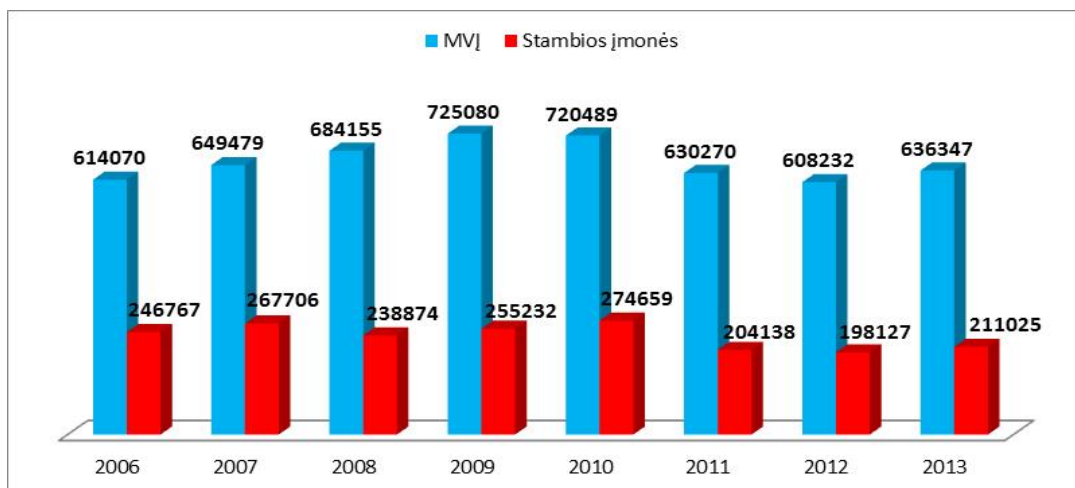

4 pav. Bankrutavusių ir veikiančių mažų ir vidutinių įmonių dinamika 2006 – 2011 metų pradžioje

4 pav. iliustruoja, jog bankrutuojančių įmonių skaičius nagrinėjamame laikotarpyje nuolat augo ir 2011 metų pradžioje buvo įregistruotas didžiausias bankrutavusių įmonių skaičius – 11532. Nežiūrint to, veikiančių MVĮ skaičius taip pat didėjo, išskyrus 2009 metus, kad MVĮ skaičius sumažėjo kaip ekonominės krizės pasekmė. Tai rodo šalies SVV sektoriaus sugebėjimą išlaikyti stabilumą. Pagrindinės įmonių bankroto priežastys paprastai yra įmonių išsiskolinimai bei įmonių nekontroliuojamos išorinės priežastys, kurios dažniausiai susijusios su kintančiomis rinkos sąlygomis. Antra vertus neretai įmonės bankrutuoja ir dėl vidinių, su įmonių valdymu susijusių, priežasčių, t.y. dėl netinkamo admi-

nistravimo, pernelyg rizikingų sprendimų, nesugebėjimo prisitaikyti prie pasikeitusių rinkos sąlygų.

Kaip jau buvo minėta, mažos ir vidutinės įmonės labai svarbios socialiniu požiūriu, kadangi didina užimtumą bei skatina darbo lankstumą, ypač tuo metu, kai didelės įmonės mažina darbo vietų skaičių. Kaip rodo 5 pav. SVV sektorius yra pagrindinis darbo vietų steigėjas, kadangi jame dirba didžiausia dalis žmonių ir ši tendencija išliko ir krizės ir po kriziniu laikotarpiu, nors krizės poveikyje tiek MVĮ, tiek ir stambiose įmonėse darbuotojų skaičius mažėjo. Tačiau 2012 metais ekonomika pradėjo atsigaivinti ir darbuotojų skaičius ėmė augti tiek MVĮ, tiek ir stambiuose įmonėse.

5 pav. MVĮ ir stambių įmonių darbuotojų skaičiaus kitimo tendencijos 2006 – 2013 metų pradžioje

Bendras vidaus produktas (BVP) yra vienas iš pagrindinių rodiklių, kuriuo yra remiamasi vertinant šalies arba atskiro ūkio sektoriaus ekonominės veiklos rezultatyvumą. Pagal atskirų įmonių rūšių indėlį į šalies BVP (bendrąją pridėtinę vertę) galima vertinti jų veiklos efektyvumą makroekonominė prasme. Statistikos

departamento duomenys rodo didelį SVV indėlį į BVP, kas patvirtina šio sektoriaus svarbą šalies ekonomikai. Kaip galime matyti iš 6 pav., SVV sektorius yra labai reikšmingas šalies ekonomikai. Kaip matyti iš 6 pav., MVĮ sukurta pridėtinė vertė (neįskaitant žemės ūkio veikla užsiimančių bendrovių ir finansinio tarpininka-

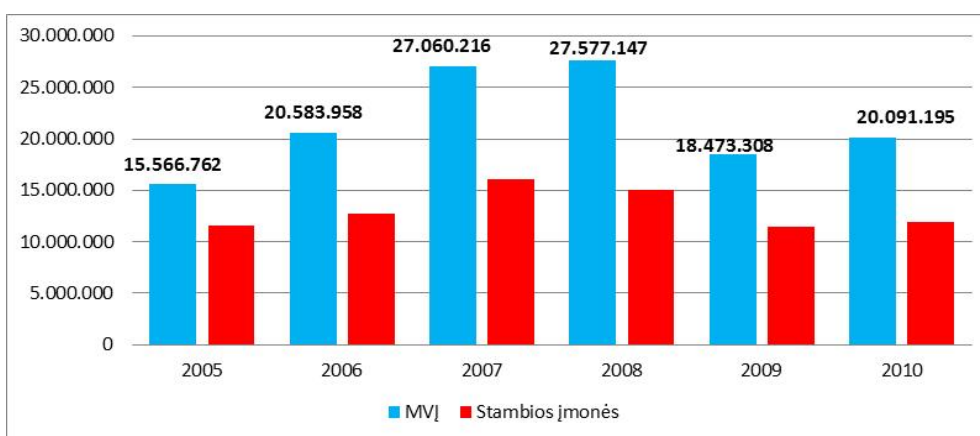
vimo įmonių) nuolat augo nuo 2005 iki 2008 metų, o 2008 – taisiais siekė 27 mlrd. Lt, kas sudarė 67 % visų įmonių sukurtos pridėtinės vertės. 2009 metais pastebimas staigus sukurtos pridėtinės vertės sumažėjimas, kaip ekonomikos krizės pasekmė, tiek didelėse įmonėse, tiek SVV sektoriuje. Nepaisant įmonių ir darbuotojų skaičiaus sumažėjimo šalyje, 2010 metais bendroji pridėtinė vertė padidėjo, o tai reiškia, jog išliko stipriausios įmonės, kurios sėkmingai vykdė savo veiklą.

Įmonių makroekonominio efektyvumo vertinimas

Atskirų įmonių rūšių makroekonominį efektyvumą nustatysime, apskaičiavę atitinkamos rūšies įmonės vieno sąrašinio darbuotojo indėlį į šalies BVP. Makroekonominis efektyvumas gali būti įvertintas ir panaudojus makroekonominio efektyvumo koeficientą, kuris nustato, koks yra įmonės rūšies 1 procento darbuotojų procentinis indėlis į šalies BVP. Šie makroekonominio efektyvumo vertinimo rodikliai apskaičiuojami tokiu būdu:

$$\text{Makroekonominis efektyvumas (tūkst. Lt)} = \frac{\text{Bendroji pridėtinė vertė (tūkst. Lt)}}{\text{Darbuotojų skaičius (vnt.)}}$$

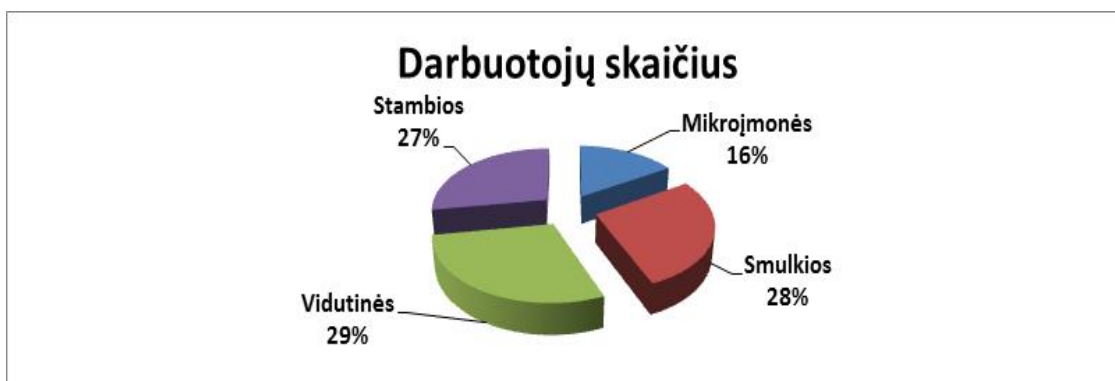
$$\text{Makroekonominio efektyvumo koeficientas} = \frac{\text{Bendroji pridėtinė vertė (\%)}}{\text{Darbuotojų skaičius (\%)}}$$

6 pav. MVĮ ir stambių įmonių sukurta pridėtinė vertė 2005 – 2010 metais (tūkst. Lt)

Įmonių makroekonominį efektyvumą skaičiuosime 2010 ir 2007 metais, t.y. prieš krizinius ir po krizinių metų. Skaičiavimai buvo atliekami remiantis nurodytų metų Statistikos departamento duomenimis. 2010 metų

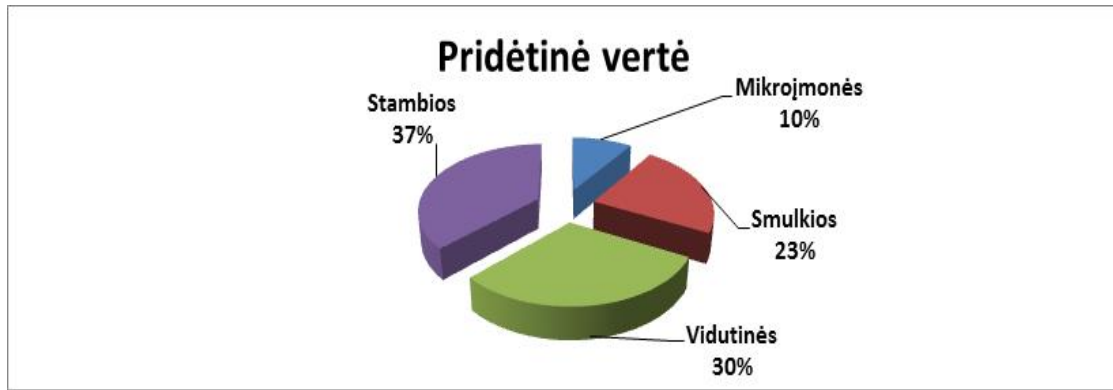
duomenys makroekonominio efektyvumo koeficientui apskaičiuoti pateikti 7 ir 8 pav. Kaip matyti iš 7 ir 8 pav. didžiausia dalis darbuotojų dirba vidutinėse įmonėse, tačiau didelės įmonės įneša didesnę indėlį į šalies BVP.

7 pav. Darbuotojų skaičiaus procentinė dalis verslo sektoriuose 2010 metais

Pagal Statistikos departamento duomenis 2007 m. vidutinio dydžio įmonėse dirbo 28,7 proc., didelėse - 25,9 proc., mažose – 27,6 proc. ir mikroįmonėse – 16,8 proc.

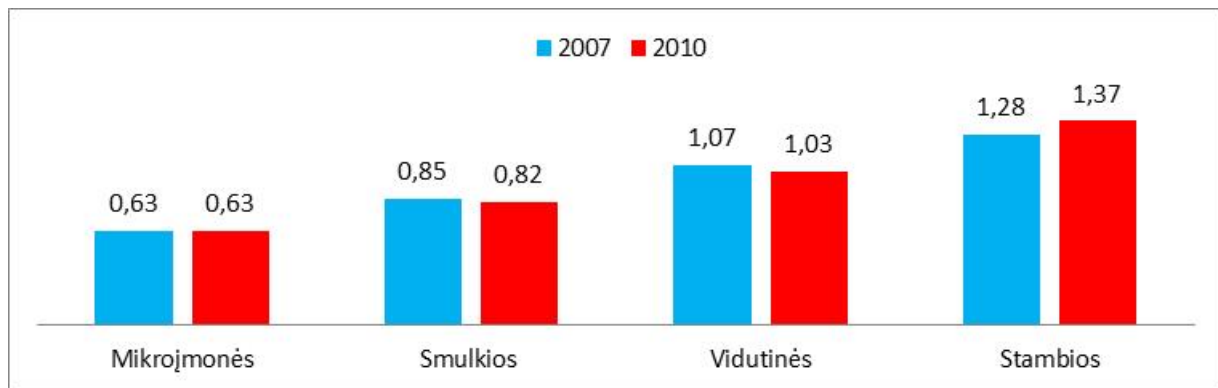
visų dirbančiųjų, o jų indėlis į šalies BVP buvo, atitinkamai, 29,9 proc., 36,9 proc, 23,5 proc. ir 10,6 proc.

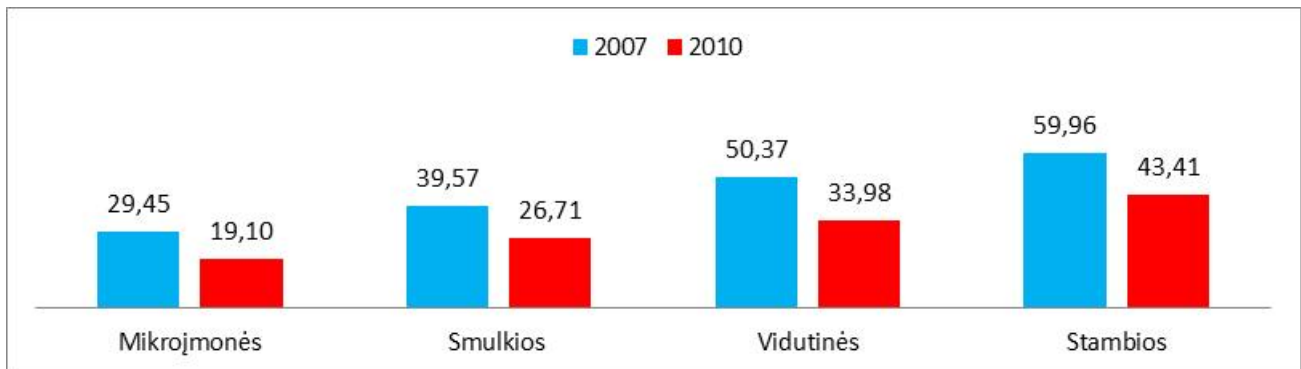
8 pav. Bendrosios pridėtinės vertės procentinė dalis verslo sektoriuose 2010 metais

9 ir 10 pav. yra grafiniame pavidale pateikti makroekonominio efektyvumo rodiklių skaičiavimo rezultatai mikro, mažoms, vidutinėms ir didelėms įmonėms prieš

kriziniu laikotarpiu (2007 m.) ir baigiantis krizei (2010 m.).

9 pav. Makroekonominio efektyvumo koeficientas vienam Lietuvos darbuotojui 2007 ir 2010 metais

10 pav. Atskirų įmonių rūšių vieno darbuotojo sukurta pridėtinė vertė (tūkst. Lt) 2007 ir 2010 metais

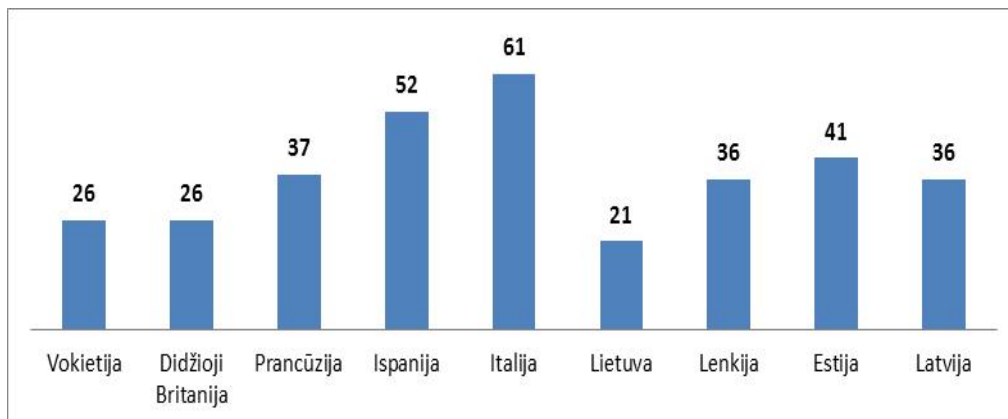
Skaičiavimo rezultatai rodo, jog efektyviausios nagrinėjamo požiūriu yra stambios įmonės, o po jų efektyvumo mažėjimo tvarka – vidutinės, mažos ir smulkios įmonės. Tai galima paaiškinti masto ekonomijos efekto veikimu, kadangi didesnės įmonės turi daugiau galimybių išnaudoti darbo specializacijos pranašumus bei naudoti brangesnes ir našesnes technologijas. MVĮ makroekonominio efektyvumo koeficientai tiek 2007 tiek 2010 metais mažai skiriasi ir 2010 metais šis rodiklis neviršijo 2007 metų rodiklio. Tuo tarpu stambių įmonių apskaičiuotas efektyvumo koeficientas 2010 metais buvo didesnis nei 2007 –taisiais, o tai

reiškia, kad krizės metu, išliko stipresnės įmonės, kurios dirbo efektyviau.

Skaičiuojant makroekonominį efektyvumą pagal vieno darbuotojo sukurta pridėtinę vertę, pastebima kita tendencija: 2007 metais visi verslo sektoriai buvo kur kas efektyvesni nei 2010 metais. Viena svarbiausių priežasčių yra susiklosčiusi ekonominė situacija šalyje, kadangi 2007 metais Lietuva buvo pakilimo fazėje, o 2010 – taisiais dar buvo jaučiamos ekonomikos krizės pasekmės. Tačiau ir šiuo atveju tendencija tiek 2007, tiek ir 2010 metais išlieka tokia pati: didesnės įmonės yra efektyvesnės negu mažesnės.

Norint įvertinti Lietuvos situaciją SVV sektoriuje Europos Sąjungos kontekste, naudojantis „Eurostat“ duomenimis, buvo apskaičiuotas SVV įmonių skaičius, tenkantis tūkstančiui šalies gyventojų 2012 metų pradžiai,

Lietuvoje ir kai kuriose Europos Sąjungos šalyse (11 pav.). Kaip matyti iš 11 pav., pagal šį rodiklį Lietuvos nėra tarp pirmaujančių ES šalių.

11 pav. Mažų ir vidutinių įmonių skaičius, tenkantis tūkstančiui šalies gyventojų 2012 metais

Lietuvoje SVV įmonių skaičius atitenkantis 1000 gyventojų yra 21 įmonė, o Europos Sąjungos vidurkis – 55 mažos ir vidutinės įmonės. Lietuva šiuo požiūriu atsilieka ir nuo savo kaimynų. Nors Lietuva pagal nurodytą kriterijų nedaug atsilieka nuo tokių šalių kaip Vokietija ar Didžioji Britanija, tačiau reikia turėti omenyje, jog didesnėse šalyse MVĮ tarpe vyrauja ir didesnės įmonės, taigi ir užimtumo lygis šių šalių SVV sektoriuje yra didesnis.

Išvados

Smulkusis ir vidutinis verslas yra neatskiriama šalies ekonomikos dalis, kuri padeda spręsti tiek ekonomines, tiek ir socialines problemas. Mažų ir vidutinių įmonių kūrimas bei plėtojimas – tai šalies stabilumo ir ekonomikos stiprinimo pagrindas. MVĮ skaičius Lietuvoje siekia daugiau nei 99 % visų šalyje veikiančių įmonių. Smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų dėka, šalyje kuriamos naujos darbo vietos, sukuriamas daugiau nei pusė bendrosios pridėtinės vertės. Nors Lietuvoje yra įvairios galimybės SVV paramai teikti, tačiau problemų bei kliūčių plėtojant smulkųjų ir vidutinį verslą iš tiesų yra nemažai. Vienos iš pagrindinių SVV plėtros kliūčių yra per dideli mokesčiai ir pakankamai sudėtinga įstatyminė bazė. Opiomis problemomis išlieka nuolat besikeičianti įstatyminė bazė, apyvartinių lėšų stoka, menka vartotojų perkamoji galia, nevienoda konkurencija su stambiomis įmonėmis bei sudėtingas paramos gavimo procesas. Reikėtų pastebėti ir tai, kad problemos yra ne tik išorinės, bet ir vidinės. Plėtoti verslą neretai trukdo ir vadovų kompetencijos stoka bei nesugebėjimas greitai prisitaikyti prie rinkos pokyčių.

Nors atlikta įmonių makroekonominio efektyvumo analizė parodė, kad masto ekonomijos efekto dėka stambios įmonės šiuo požiūriu yra efektyvesnės, tačiau tai nei kiek nesumažina SVV sektoriaus reikšmės šalies ūkiui. Mažos ir vidutinės įmonės yra labai reikšmingos ekonomikai ir, norint siekti tiek ekonominės tiek ir socialinės gerovės, labai svarbu sudaryti kuo palankesnes sąlygas joms plėtotis.

Literatūra

- Banys R. ir kt. (2006). Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros klišys Lietuvoje. *Socialiniai mokslai: Ekonomika*, Nr. 2, 3-15.
- Baršauskas, P. (2003). *Smulkaus ir vidutinio verslo politika Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Kaunas: Technologija. 2003.
- Bartkus E.V. (2010). Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros prognozės Lietuvoje ekonominės krizės pradžioje. *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 15, 390-396.
- Ciochina I. et al. (2008). The competitive advantages of small and medium enterprises. *Management marketing*, V. 4, 18-26. [žiūrėta 2013 05 12], <http://steconomice.uoradea.ro/anale/volume/2008/v4-management-marketing/147.pdf>
- Dikčius V. ir kt. (2007). Lietuvos mažų ir vidutinių įmonių būklė ir plėtros tendencijos. *Lietuvos ekonomika Europoje ir globalioje erdvėje: straipsnių rinkinys*, 267-279. Vilnius, 2007.
- Europos iniciatyva „Small Business Act“ (2008). [žiūrėta 2013 05 11], <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:lt:PDF>
- Europos Komisijos rekomendacija dėl mažų ir vidutinių įmonių apibrėžimo, 96/280/EB, 2003/361/EB. [žiūrėta 2013 04 24], http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme_definition/sme_user_guide_lt.pdf
- Garuckas R. ir kt. (2007). Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo konkurencingumo analizė Europos sąjungos kontekste. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, Nr. 42, 39 - 52.
- Grublienė V., Lengvinienė S. (2011). Valstybės parama kaip smulkiojo ir vidutinio verslo darnaus vystymosi prielaida. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, Nr.1(25), 107-115.
- Gunasekaran A. et al. (2013). Resilience and competitiveness of small and medium size enterprises: an empirical research. *International Journal of Production Research*. [žiūrėta 2013 05 04], <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00207543.2011.563831>.
- Jakutis A., Bandza M. (2006). Smulkaus ir vidutinio verslo optimizavimas. *VGTU mokslo darba*, Nr. 4, p. 37-46.

- Jung O. (2013). Credit Conditions Faced by Small and Medium-Sized Enterprises. *Investing in Research and Development*. [žiūrėta 2013 05 09], <http://www.ic.gc.ca/eic/site/061.nsf/eng/02758.html>
- Misiūnas A. (2008). Verslo plėtros įtaka šalies ekonomikai. *Lietuvos statistikos darbai*, Nr. 47, 25-35.
- Smagurauskienė L. (2009). Finansinė verslo skatinimo sistema Lietuvoje. *Geologijos ir geografijos instituto mokslo darbai*, Nr. 42 (1-2), 55- 66.
- Štreimikienė D. ir kt. (2007). *Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui efektyvumo vertinimas*. Ekonomika. Kaunas.
- Vijeikis J., Baležentis A. (2010). Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo problemos bei perspektyvos Lietuvos regionuose. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development. Research papers*, Nr. 20 (1), 163-173.

SMALL AND MEDIUM BUSINESSIN LITHUANIA AND ITS MACROECONOMIC EFFICIENCY

S u m m a r y

The article deals with theoretisl aspects of small and medium business and its situation in Lithuania in Lithuania. The concept of of small and medium business and its significance for countries economy are defined. The concept of subjects of small and medium business and their classification are presented. The problems of small and medium business, its development abilities and abilities to get of support for this business in Lithuania are analized. The functions of istitutions that supplies the support for SMB and ways of supporting small and medium business are discussed. The state of system of small and medium-sized enterprises and its dynamic tendencies before and during the economics crises in Lithuania are discussed. On the basis of statistical date the macroeconomic efficiency of kinds of small and medium-sized enterprises was calculated.

KEYWORDS: small and medium business, development problems of business, the support for business, small and medium-sized enterprises, economic efficiency.

Gediminas Davulis – dr., prof., Mykolo Romerio universitetas, Ateities 20, 08303 Vilnius, profesorius. Mokslinių tyrimų kryptys: makroekonominių procesų modeliavimas ir tyrimas, optimizaciniai metodai ekonomikoje, savivaldybių ekonomika bei finansai. Paskelbęs virš šimto mokslo darbų. Adresas: Ateities 20, 08303 Vilnius. Telef. 868957148. E.paštas: geddav@mruni.eu